

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ԹՈՒԵՐ ԵՒ ՈՒՇԱԳՐԱԻ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ-
ՆԵՐ:

Աւելորդ չենք համարում «Մուրճի» ընթերցողներին հաղորդելու մի քանի վիճակագրական շահագրգիռ տեղեկութիւններ, որոնք վերաբերում են՝ ներկայումս հասարակութիւնը այնքան յուզող՝ Ռուսաստանի հողային և մի քանի ուրիշ կարևոր հարցերին. այդ տեղեկութիւնները քաղուած են ռուս հրատարակութիւններից:

Թէև Կովկասի վերաբերմամբ տեղեկութիւնները ընդհանրապէս պակասում են, բայց և այնպէս այս վիճակագրական տեղեկութիւնները պակաս նպատակայարմար և օգտաւէտ չեն նաև հայ ընթերցողի համար, մանաւանդ ներկայումս:

I. Մի քանի տեղեկութիւններ հողի քանակութեան և բաշխման մասին ընդհանրապէս:

Եւրոպական Ռուսաստանի 49 նահանգներում՝ չհաշուած Դոնի շրջանը (14,909,223 դես.)՝—ներքին գործերի մինիստրութեան կենտրոնական վիճակագրական կօմիտէի՝ 1877—78 թ—ի տեղեկութիւնների համաձայն՝—ընդամենը հաշոււմ է 391,100,000 դեսիատին. որից պետական գանձարանին պատկանում է 150,400,000, կայսերական տանը—7,400,000, զանազան հիմնարկութիւնների, գլխաւորապէս վանքերին և եկեղեցիներին—8,500,000, գիւղական համայնքներին—131,400,000, և մասնաւոր մարդկանց—93,400,000 դեսիատին:

Սիբիրը երեք անգամ մեծ է եւրոպական Ռուսաստանից և պարունակում է իր մէջ մի միլիարդ երկու հարիւր միլիօն դեսիատին, որից մի միլիարդ 150 միլիօնը պետական է, 42.500,000 պատկանում է կայսրին (41,600,000 դ. Ալտայի շրջանում, իսկ 900,000 դ. Ներչինսկի շրջանում), իսկ 524,437 դ.—մասնաւոր սեփականութիւն է:

II. Մասնաւոր հողատիրութիւնը հետեւեալ կերպով է դասաւորուած.

Ինչպէս ասացինք, մասնաւոր անձերին պատկանում է 93,400,000 դ.: Դրանից 1 միլ. 800 հա. պատկանում է ընկերու-

Թիւներին, իսկ 91 միլ. 600 հազ.—մասնաւոր անհատներին:

Հողատէրերի թիւը հասնում է 481,058-ի, իսկ հողի քանակութիւնը, ճիշտ թուով որոշած, 91,606,115 դեսիատին է, որ մեծ ու փոքր կալուածատէրերի մէջ դասաւորուած է հետեւալ կերպով.

Կալուած. տարած.	Հողատէրերի թիւը	Ընդամ. քան. դես.
Մինչև 10 դես.	244,376	959,450
10-ից մինչև 100	160,505	5,321,218
100—500	47,482	11,325,987
500—1000	13,169	9,331,877
1000—5000	13,458	27,559,544
5000—10,000	1,144	9,876,915
10,000-ից աւելի	924	27,231,124
Ընդամենը	481,059	91,606,115

III. Հողատէրերը պատկանում են հետեւեալ դասազարգերին:

1, Ազնուականներ	114,700	23,80/0
2, Վաճառականներ	12,600	2,6»
3, Մեշչաներ	58,000	12,1»
4, Գիւղացիներ	273,000	57,7»
5, Մնացած դասա.	22,900	4,8»

Ամեն մի դասակարգի հողի քանակութիւնը ջոկ-ջոկ.

Ազնուական. պատ. է	73,2 միլ. դես.	79,80/0,
Վաճառականներին	9,8 «	» 10,7»
Մեշչաններին	1,9 «	» 2,1»
Գիւղացիներին	5,0 «	» 5,5»
Մնա. դասակարգին	1,7 «	» 1,9»

Այսպէս ուրեմն ազնուականները հողատէրերի ընդհանուր թուի մի քառորդից էլ պակաս են, սակայն նրանց պատկանող հողի կազմում է մասնաւոր հողատէրերին պատկանող ընդհանուր տարածութեան չորս հինգերրորդական մասը:

IV. Կայսերական տոհմի կալուածքները եւ միջոցները.

1, Կայսերական տան և արքունիքի մինիստրութեան համար այս 1906 թուին պետական գանձարանից նշանակուած է —16,359,595 ռուբլի:

2, Բացի դրանից՝ կայսերական տան օգտին ստացւում է

նաև ուղէլի կալուածքների արդիւնքը: Այդ կալուածքների ընդհանուր տարածութիւնը հիմա հասնում է 7,900,000 դես-իատինի (1878-ից յետոյ ձեռք է բերուած 500,000 դես. նոր կալուածք:) 1897 թուին այդ կալուածքներից ստացուել է 20 միլիօն բուրլի. իսկ այս տարուայ լրագրերը յայտարարեցին, որ ուղէլի կալուածքների ընդհանուր եկամուտը հասնում է նոյն իսկ 50 միլիօն բուրլու: Կապալով տրւում է մօտ 2 միլ. դես.: Ուղէլին են պատկանում խաղողի ամենամեծ այգիները Ռուսաստանում—մօտ 700 դեսիատին. գինու ամենամեծ առև-տուրը նրա ձեռքին է. 1897 թ. մօտ 2 միլ. շիշ գինի է ծախ-ուել (տես «Ուղէլների հարկւրամեակը», 1797—Տ897 թ. թ.):

3, Բացի հողից և արդիւնաբերական ձեռնարկութիւն-ների արդիւնքներից՝ օրէնքով (120 յօդ. հատ. 1 մաս 1, օրէնք-ների ժող.) որոշուած է նաև առանձին դրամագլուխ: Այդ դրամագլխին է աւելացրուած ս.յն 48,659,000., որը գանձա-րանը վճարել է ուղէլի վարչութեանը սրա ճորտերի ազա-տութեան համար:

4, Այսպէս անուանուած կարինէտային հողերը, որոնք նոյնպէս պատկանում են կայսրին, Սիբիրում հասնում են մօտ 41, 600,000 դես. (Ալտայի շրջան), չը հաշուելով առանձին կալուածքները, օրինակ Լիվադիան (Ղրիմում), յախճապակեայ և այլ գործարանները և այլն:

5, Կալուածքների գնումը հիմա էլ շարունակուած է: Էէնց մեր օրերում իշխ. Ճավճավաձէից Կախեթում ձեռք բերին 14½ հազար դես.:

6, Կայսերական տոհմի պահպանութեան մասին գրուած է օրէնքների ժողովածուի 1 հատ. 1 մասում: Այդտեղ 124 յօդ. ասում է. կայսեր երեխաների համար, ծննդեան օրից մինչև չափահաս դառնալը, տարեկան բաց է թողնում 33 հազար բուրլի. իսկ չափահաս դառնալուց յետոյ՝ պալատ շինելու հա-մար՝ ամեն մի որդուն բաց է թողնում մի միլիօն բուրլի (129 յօդ.):

V. Առանձնապէս ազնուականների համար ծեռնտու ի՞նչ օ-րէնքներ կան:

1, 1901 թ. յուլիսի 20 ին մի օրէնք հարատարակուեց՝ աղ-նուականներին արտօնեալ պայմաններով Սիբիրում հող տալու մասին: Առաջներում էլ այդպիսի հողեր տրուել են նրանց. 1871 թ. յուլիսի 4-ի օրէնքով Ուֆայի նահանգում ազնուական-ներին և աստիճանաւորներին 54,000 դես. հող բաժանուեց,

որպէսզի նրանք օրինակելի տնտեսութիւն սկսեն այդ հողերի վրայ: Գանձարանը այդ հողերի համար վերցրեց միայն 63,426 ռուբլի: Ազնուականներն ու աստիճանաւորները տնտեսութիւնների հիմք չդրին, և հողը վաճառեցին գիւղացիներին 577,697 ռուբլիով (տես Труды сельско-хозяйств. комитетовъ):

2, Հողը կապալով տալու մասին էլ գոյութիւն ունի առանձին արտօնեալ օրէնք: Կապալավարձը օրէնքով սահմանափակուած չէ և նրան կարելի է բարձրացնել անսահման կերպով: այն ինչ՝ հողն էլ նոյն դրամագլուխն է, իսկ օրէնքով չի կարելի փողը պարտք տալ՝ 120/օ-ից աւելի վերցնելով: զրանից աւելի մեծ տոկոս վերցնելու պատճառով՝ կարելի է բանտարկուել երկու ամսից մինչև մի տարի և չորս ամիս ժամանակով (Հաշտ. դատաւոր. պատժագրքի 1802 յօդ., 1895 թ. օրէնքների ժողովածուի XV հատ.):

3, Գիւղական հասարակական տուրքեր չեն վերցնում ազնուականներից և այլ դասակարգերից. միայն գիւղացիներից են վերցնում այդպիսի տուրքեր, թէև գիւղական պաշտօնեաները ծառայում են անխտիր բոլոր դասակարգերին. սակայն օրինակ, դեռ 1869 թուին գիւղական համայնական տուրքերը հասել են 46,100,000 ռ. մեծ գումարին:

4, 1886 թ. յունիսի 12-ին օրէնք հրատարակուեց գիւղական վարձու աշխատաւորների (ծառանների, բանուորոնների) մասին: Այդ օրէնքով բանուորները քաղաքացիական դրժույթների համար պատասխանատու են քրէական կարգով: Գործի տէրը իր սեփական իշխանութեամբ կարող է վարձից յետ դնել և ոչ միայն վառ աշխատելու համար, այլև տիրոջ կամ նրա ազգականների ու տան անձնաւորութիւնների հետ կոպիտ վարուելու համար:

5, 1899 թ. մայիսի 24-ին օրէնք հրատարակուեց ազնուականների պանսիօն-ապաստարանների մասին: Դպրոցներին կից տոհմական ազնուականների երեխաների համար բացւում են առանձին հանրակացարաններ, որպէսզի նրանք չապրեն միւս դասակարգերի երեխաների հետ: Գանձարանից փող է տրւում այդ հիմնարկութիւնների շինութիւնների և սկզբնական այլ ծախսերի համար: Բացի դրանից՝ տարեկան ծախսի կէսը նոյնպէս գանձարանից է տրւում և միայն միւս կէսը տալիս են իրանք ազնուականները:

6, Մի առանձին օրէնք էլ գոյութիւն ունի՝ ազնուականների փնխադարձ օգնութեան դրամարկղների (կասսաների) մասին: Այդ կասսաների նպատակն է օգնել ազնուականներին՝ գրաւուած կայքերը ազատելու: Կասսայի վճարի մի մասը իւր Յուլիս, 1906.

րանք աղնուականներն են տալիս, իսկ գանձարանը իր կողմից մի քանի միլիոն աւելացնում է այդ կասսաների վրայ: Այդպիսով գանձարանը աղնուականներին փող է տալիս, որ նրանք վճարեն հէնց իրա գանձարանի պարտքը:

VI. Ո՞ր պետութեան մէջ է ժողորուրդը աւելի կուշտ:

1, Բոլոր տեսակի հացահատիկների միջին բերքը մի դե-սետտինից Բելգիայում հասնում է 129 պուգի, Անգլիայում—123 պ., Միացեալ Նահանգներում—83 պ., Ֆրանսիայում—81 պ., Գերմանիայում—78 պ., Աւստրիայում—69 պ., իսկ Ռուսաս-տանում—39 պուգի:

2, 100 դեսիատին հողի վրայ ընտանի կենդանիներ գա-լիս է—Գերմանիայում—132 գլուխ, Ֆրանսիայում—102, իսկ Ռուսաստանում—41:

3, 1870-ից մինչև 1879 թ. և 1896—1900 թ. հաճարի տարեկան միջին բերքը Ռուսաստանում $856\frac{1}{2}$ հազար պուգից բարձրացել է 1,008,000 պուգի, այսինքն աւելացել է 20%, իսկ աղգաբնակութիւնը այդ նոյն ժամանակամիջոցում աւե-լացել է 40%-ով, և բնականաբար այդ պատճառով սնունդը բնացել է (տես Труды Комиссии по оскудѣнію центра).

4) Զինուորական ատեանների հաշիւների համաձայն՝ 1874—1878 թ. թ. նորակոչներից անպէտք են համարուել 6,1%, իսկ 1896—1901 թ. թ.—13,8%:

VII. Ո՞ր տէրութեան մէջ ժողովուրդը աւելի ուժեղ ուստող է:

Հազար ժարդուց Շվեդիայում մեռնում են 16,9 Ան-գլիայում—19,1, Ֆրանսիայում—22, Գերմանիայում—25,1, իսկ Ռուսաստանում—35:

VIII. Ռուսաստանի Բիւջէն (մուտքն ու ելքը) հանում է երկու միլիարդ ռուբլու, որից պետական պարտքի տոկոս վճարուել է 1884 թ.—264,496449 ռ.: Տասը տարի յետոյ, 1895 թուի համար, նշանակուած էր 284,207,900 ռ.: Իսկ ներ-կայումս, մանաւանդ վաշխառուական հիմունքներով և պայման-ներով արած՝ վերջին փախառութիւնից յետոյ՝ համարեա երկու անգամ աւելի պիտի հաշուել: Ռուսաստանի բնակիչների ընդհանուր թիւը, ըստ 1897-ի ընդհանուր մարդահամարի, հա-ւասար էր մօտ 130 միլիոնի: Ուրեմն ամեն մի բնակիչին՝ հա-շուելով և երեխաներին՝ պետական պարտքի տոկոս գալիս էր այն ժամանակ 2 ռուբլուց աւելի, իսկ ներկայումս անշուշտ 4 ռայ մօտ 4 ռուբլի:

IX. Բանտային վարչութեան հաշիւների համաձայն՝ Սիբիր և Սախալին ուղարկուած է իւրաքանչիւր տարի մօտ 100,000 մարդ։ 1885 թուին Սախալին ուղարկուել է 7000 մարդ, իսկ 1897 թուին—25,500 մարդ. ընդամենը 1885-ից մինչև 1887 թ., II տարուայ ընթացքում՝ 200,000 մարդ։

X. Բանտերի պահպանութեան համար իւրաքանչիւր տարի ծախսուած է 14 միլիօն ռուբլի. իսկ պահակների (стражники) վրայ այն նահանգներում, որտեղ նրանք մտցրուած էին սկզբից, իւրաքանչիւր տարի ծախսուած է 6 միլիօն ռուբլի։

XI. Անգրագէտների տոկոսը։ 100 հոգու վրայ Գերմանիայում հազիւ ընկնում է 2 անգրագետ, Միացեալ Նահանգներում—8, Անգլիայում—10, Ֆրանսիայում—15, Աւստրիայում—48, իսկ Ռուսաստանում—84։ Ծապօնիայում տարրական դպրոցներում 100,000 հոգի աւելի են սովորում քան Ռուսաստանում, չնայած որ Ռուսաստանի ազգաբնակչութիւնը 85 միլիօնով աւելի է ծապօնիայից։

XII Կողմնակի կամ անուղղակի հարկերի մասին։ Օղու ակցիզը սկզբից որոշած էր գրադուսին 4 կոպ., 1900 թուից բարձրացաւ 11 կոպ., իսկ հիմա 11½ կոպ., այնպէս որ մի վեդրօ 40 աստիճանի (գրադուսի) օղու համար գանձարանին տրուած է 4 ռ. 60 կոպ.։

Մախօրկա հասարակ ծխախոտի համար 1878 թ. նշանակուած էր ֆունտին 4 կոպ. ակցիզ. 1900-ն—9 կոպ.։ Մի պուդ շաքարի պատրաստիլը նստում է մօտաւորապէս 1 ռ. 60 կոպ. —2 ռ. (ֆունտը 4—5 կոպ.) իսկ ակցիզ մի պուդ շաքարի վրայ 1893-ին նշանակուած էր 1 ռ. 75 կոպ.։ Մի պուդ նաւթի ակցիզը 60 կոպէկ է։

Այս 1906 թուի ուղղակի հարկեր նախատեսնուած է 148-318,203 ռ., իսկ անուղղակի հարկեր—424,922,700 ռ., որ գլխաւորապէս ընկնում է սպառող աղքատիկ ժողովրդական մասսաների վրայ։

Սալլիման.